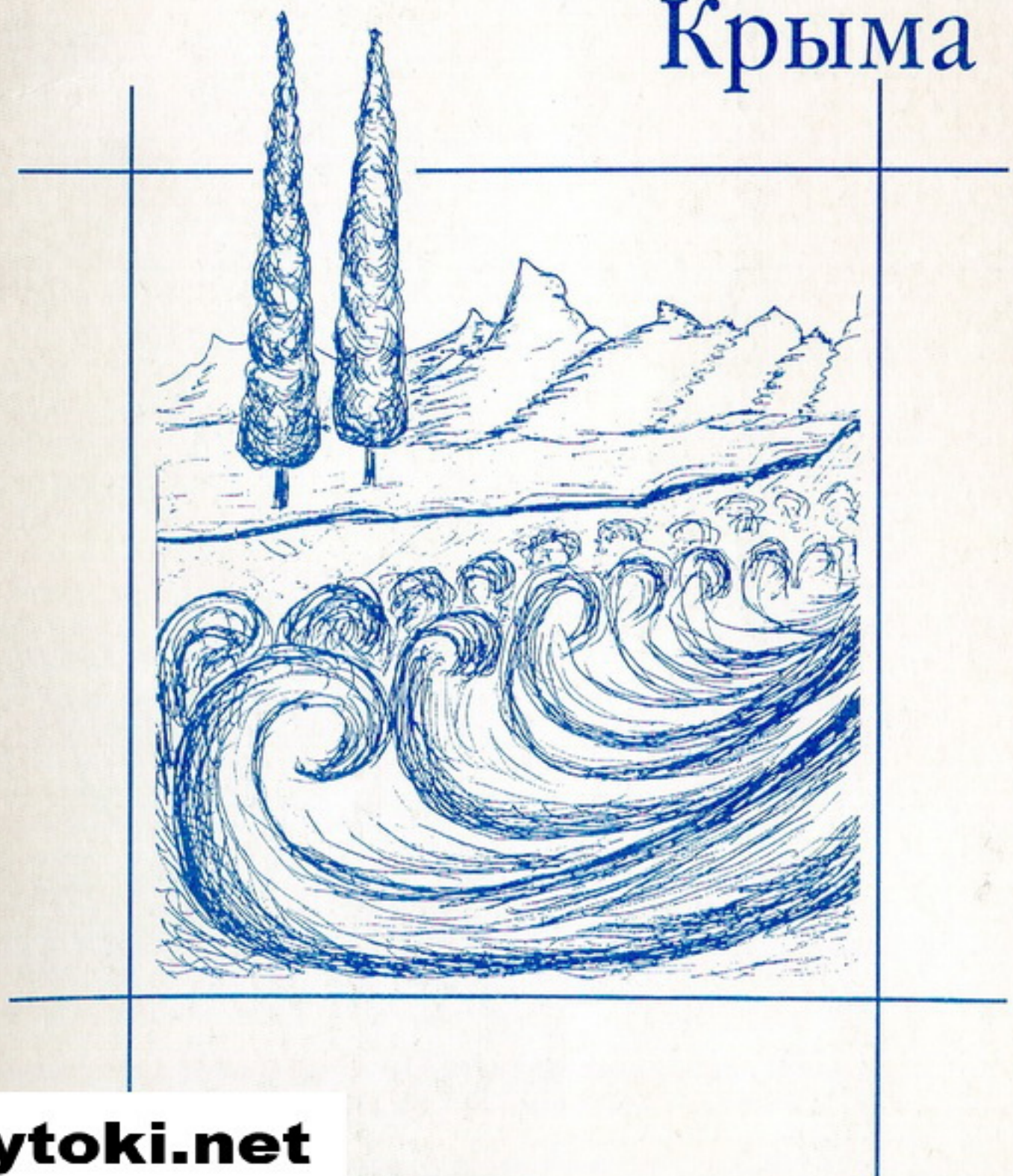

Modern History Archives
Arch. ...nošaje History
Fond F1/22 sprava M26

Алёна Шарэна-Ланіцкая

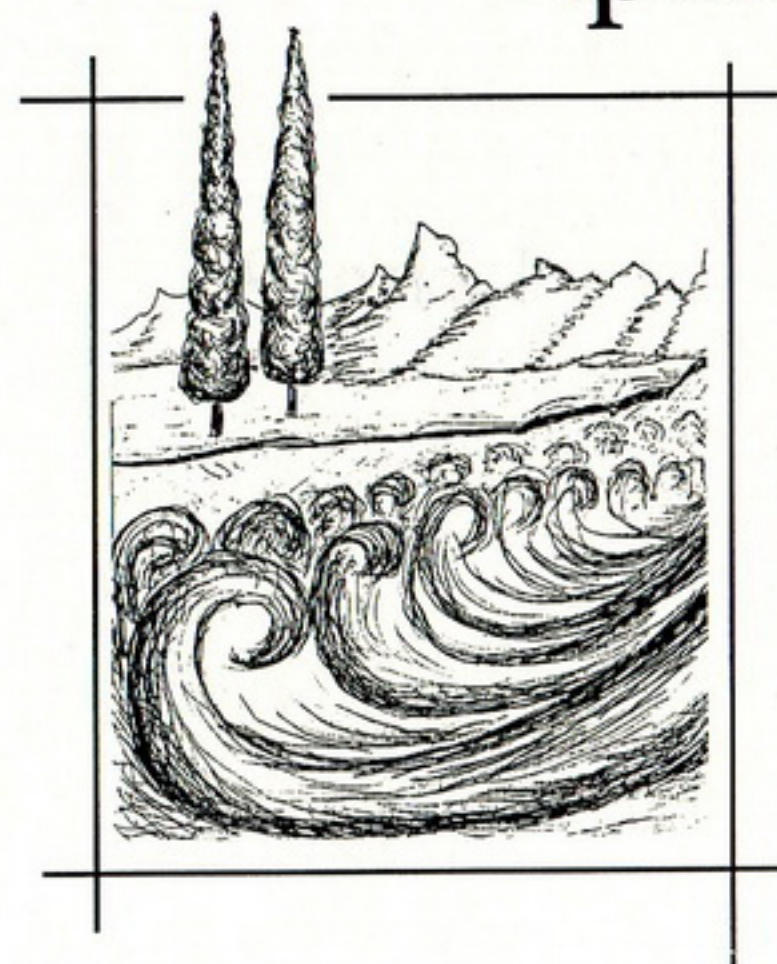
Пад небам Крыма

Алёна Шарэпа-Ланіцкая

Пад небам Крыма

Менск 1997

Мілагучнаму Паэту Максіму Багдановічу да Яго
100-годдзя з дня нараджэння ў знак сьветлай
памяці і глыбокай пашаны прысьвячаю.

Алёна Шарэна-Ланіцкая

Частка I

АД АЎТАРА

Адшукаўшы зь вялікай цяжкасцю ў г.Ялце на гарадзкіх могілках па вуліцы Блюхера мейсца вечнага спачыну нашага вялікага беларускага Паэта - Максіма Багдановіча, я проста жахнулася, ўбачыўшы перад сабой недагледжаную, засьмечаную, сумную магілу са знішчаным помнікам на ёй...

А пасля сустрэчы з гэтай магілай я зразумела, што Паэт за сваё вельмі кароткае маладое жыццё проста ня меў часу выявіць усе свае задумы і жаданні творчасці.

Таму, імкнучыся ўслед за марамі Максіма Багдановіча, я вырашыла, хаця каротка, прадоўжыць шлях імкнення Яго думак. З гэтай мэтай я злажыла і прысьвячаю Яму, як шаноўнаму Юбіляру да дня Яго 100-годдзя з часу нараджэння, гэты свой невялікі зборнік вершаў пад назваю "Пад небам Крыма".

Алёна Шарэпа-Лапіцкая

"Ціха ўсё было на небе,
зямлі і на сэрцы..."

Максім Багдановіч

Сьпявала Неба і Зямля,
Сьпявалі Горы,
І слухаў сьпеў дзівосны я,
Сьмяротна хворы.

Я песьні тья у вянок
Пра чалавечнасць,
Злажыў, каб кожны іх радок
Імкнуўся ў вечнасць.

Благаслаўлю сваім Вянком
Красу зямную,
І з сінім кволым васільком
Вам ахвярую.

Бязсмертным будзе мой Вянок
І заветы
Ўсё-ж не заагінуць незнарок
У хвалях леты

Праз многа часу, хоць здалёк,
З-пад неба Крыма
Зноў атрымаеце вянок
Свайго Максіма.

Гаманілі кветкі досьвіткам у садочку,
Што Максім наш дужа,цяжка занямог...
Сумавалі хвалі зыбкія ўсю ночку,
Ды прасіўся Месяц ясны на парог.

Прыляцелі з гаю крыклівыя птушкі -
Белапёрых чаек звонкіх грамада...
А над краем мора бледнаю істужкай
У небе загаралася ружовая зара.

Ой, Максім, Максіме! Уздыхні пакрысе,
Не прасьпі, Максіме, сонечны ўсход!
Паглядзі, ўжо цені ночы пранясьліся,
У небе чэзьне зорак бледны карагод...

Ты ня сьпі, Максіме! Устань ды азірніся -
Сонца ўзыходзіць ясна, бяз трывог.
Ты хутчэй на ранак сьветлы падзівіся!..

А Максім самлеў і ўстаць ужо ня змог...

Ластаўкі казалі мне вясной,
Што паехаў недзе Ты на мора,
Дзе мільгаюць чайкі над вадой,
Кожная пяшчотна штось гавора.

Ластаўкі казалі мне вясной...

Ластаўкі гукалі мне ў вакно,
Як Цябе яны ў чужыну праваджалі,
Як з Табой ня сустракаліся даўно,
Вестачак зусім ня атрымалі.

Ластаўкі гукалі мне ў вакно...

Ластаўкі пялі мне жальбой,
Крыльцамі лапачучы ў вокны,
Што загінуў Ты квяцістаю парой,
Адышоў навекі ў край маркотны.

Ластаўкі пялі мне жальбой...

20.VI.1989

Заходзіць Сонца за гарой -
Празрысты цень разьлёгся аж да мора,
Дзе стайка чаек белаю гурбой
Над хвалямі блакітнымі гавора.

Заходзіць Сонца за гарой...

Заходзіць Сонца за гарой -
Табе паклоны дораць кіпарысы,
Што над абрываам цесна абняліся,
Вартуючы непарушальнасці спакой.

Заходзіць Сонца за гарой...

Заходзіць Сонца за гарой -
Спраўляюць птушкі над Табой памінкі,
Фантан губляе буйныя сьлязінкі,
Разгневана шуміць раз'юшаны прыбой...

Заходзіць Сонца за гарой...

8.VIII.1989

ЯК СОНЦА Ё НЕБЕ ЙГРАЕ

Ты ўстань і ня сьпі! Мы пойдзем з Табой на ўзгорак,
Як у небе пагаснуць карагоды зорак,

Як Зарніца ўспыхне агнём залатая,
Там, дзе Сонца, ўзыходзячы, у небе йграе.

Ты ня сьпі - ды устань! І пойдзем падзівіцца,
Як над рэчкай Вярбіна заўчасна журыцца,

Як туманы Зямельку пасьцялілі чыста,
Як сонца ў небе ўзыходзіць урачыста.

Ой, пакуль дрэмлюць Пралескі на ціхой паляне,
Сонца яснае ў небе прамяніста гляне,

Кветкі блакітныя расчыняць вяночкі,
Усьміхнуцца яны сонцу пасья ймглістае ночкі, -

Ты ня сьпі - устань! Як туман у небе растае,
Падзівіся, як узыходзячы ў небе, Сонца йграе!..

25.V.1988

Ялта
(Максіму Багдановічу)

Устань, Максiм! - і пойдзем, паглядзім,
Які наш сьвет прыгожы і шырокі,
Як ймкнуцца ў бляску сонца залатым
Пад неба шпарка белыя аблогі,

А мора зьзяе вечнаю красой,
І да ўзьбярэжжа пеніцца прыбой.

Устань, Максiм! - Я знаю - Ты жывы,
І будзеш жыць, як жыў даўней між намі.
Ты, хіба, выпіў крыху зелья Сон-травы
І адтаго забыўся сном гадамі.

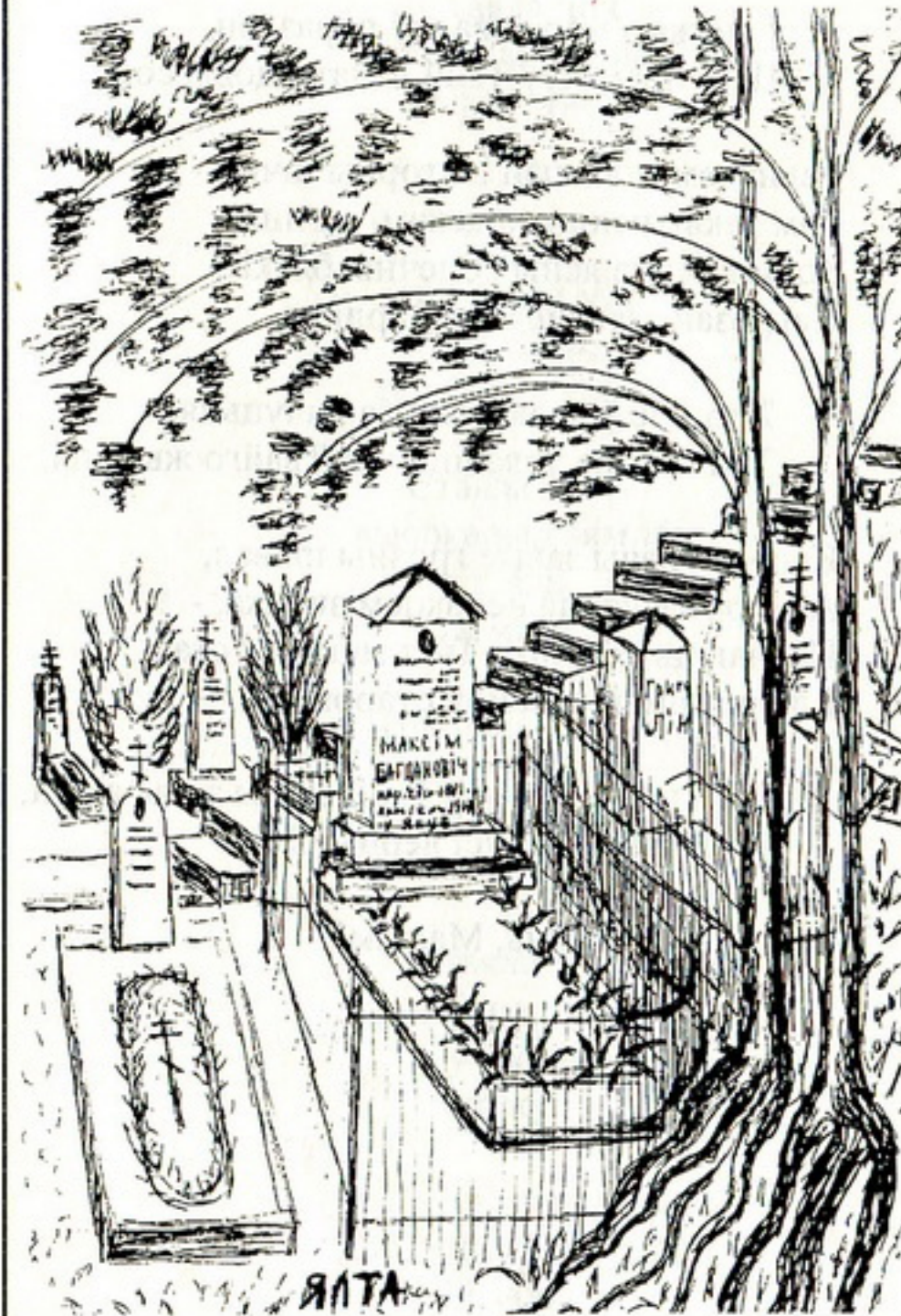
Устань, Паэт! З магілы да жыцьця,
Цябе да шчасьця сяньня клічу я!

Устань, Максiм! Я памагу Табе
Падняцца з дна Тваёй сырой магілы,
І зноў ты зложыш гімны аб вясне,
Аб матыльках у садзе сiнякрылых.

Ад ямы цемры вечнай здалячы,
Зноў будзеш марыць днямі і ўначы.

Яшчэ паклічу з хмараў Пяруны,
Каб загрымелі грознай навальніцай,
Каб разагналі чары Сон-травы,
Дапамаглі з Тваёй знямогай біцца,

Каб у агністым зарыве хвілін
Жывы з магілы ўстаў Максiм.

І рушыма тады з Табой між скал
Уславіць дні, якія напаткалі,
Нас песьняй прывітае з мора белапенны вал,
І адгукнуцца срэбразвонка хвалі,

І скажа з мора хваляў перазвон,
Што прамінуў Твой шматгадовы сон.

Узьнімемся вышэй на горны шчыт -
Там завітнеюць краскамі даліны,
Усьміхнецца ясны сонечны блакіт,
Пагрозай азавецца кліч арліны.

Хто мае ў сэрцы многа пачуцьця,
Той шчыра ўславіць час Твайго жыцьця.

Калі-ж уначы завые грозны шквал,
А мора азавецца непакоем звонка, -
Пазнаюць усе, што Ты з магілы ўстаў
І да радзімай адышоў старонкі, -

Ты - наш Пясьняр, найлепшы з нас адзін,
Далёкай Беларусі верны Сын.

Устань, Максім!

ГУРЗУФ
(Фантан "Ноч")

Стаяла ноч,
згубіўшы пакрывала
ў фантане
рос

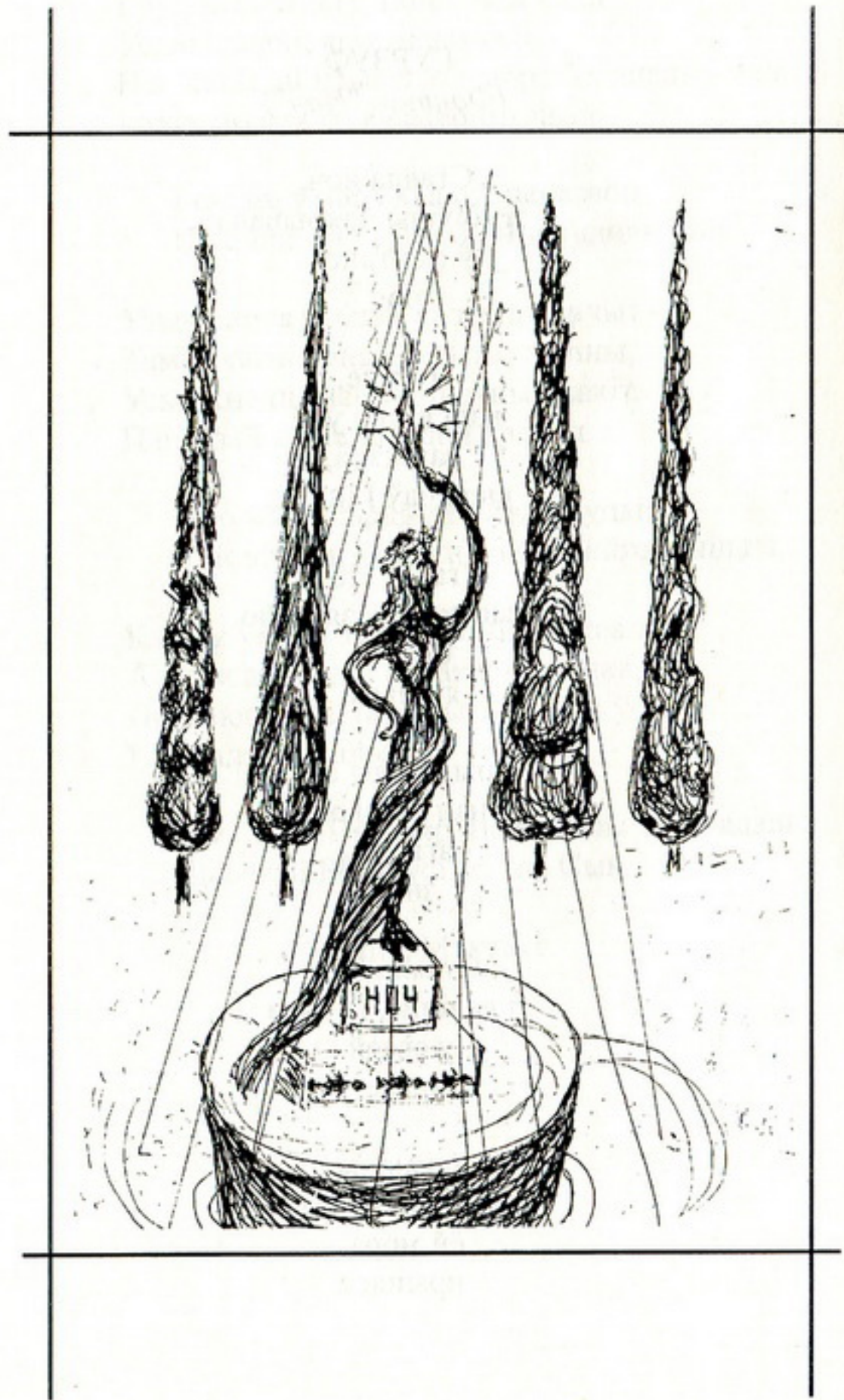
І да яе,
калі вакол усё
заціхала,
сьпяшаў Гіпнос.

Стаяла Ноч
высока над зямлёю,
стаяла,
як маяк,

Трымаючы сабе
над галавою
агністы
знак.

Стаяла Ноч
і велічна, і горда
у сваей
красе,

Чакаючы,
аж гучныя акорды
ёй мора
прынясе.

А мора ёй
званіла і пяяла
адну
хвалу,

І Ноч
дрымотна прыхіляла
ўніз
галаву.

І да яе тады
здалёку
ляцеў
Эрос.

Усьмешкі ён дарыў
у змроку
і горыч
сьлёз.

Журчэў прыцішана
струмень вады
імклівы,
бялеў
туман,

І рыбы слухалі
маўкліва
Начы
фантан.

МАСАНДРА

Гамоняць лозы вінаградныя ў садох,
Дагледжаныя ўсюды клапатліва.
Трапяткія ў сваіх міражных зыбкіх снох,
Яны ўглядаюцца ў блакіт заліва.

Пад небам Крыма -- ўзорныя лісты.
І ягады п'юць сьвежы водар мора
І хвойны пах лясоў. Цудоўнай пекнаты
Нальюцца гронкі сокам сора.

Пяшчотай Сонца поіць, а ўначы,
Калі ў скалах рэха заціхае,
Пільнуе Месяц срэбны здалячы,
Зачэплены на неба сінім краю.

І вінаграднае празрыстае віно
Напомніць кожнаму заўсёды шум узмор'я.
Ў вясёлы час агнём усыпеніцца яно
І сэрцу хвораму вярне здароўе.

МІСХОР
(русалка)

Утапі мяне ў моры! З высокай скалы
Кінь мяне ў белапенныя хвалі,
Ў тых хвалі, якія ў дзень шчаснай маны
Песьні нам аб каханьні пялі.

Там самотная яхта бялее ўначы
На шляхах мора сіняга зорных,
А над ёй Чайка плача адна ўдалячы
Аб хвілінах жыцця непаўторных.

Дзе калісьці так радасна-шчасныя мы
Свае грудзі ў час буры хілілі,
Дзе ў зьяньні агнёў каля зыбкай кармы
Сны міражнаю казкаю плылі, -

Там цяпер непагодай гуляюць вятры,
Карагодамі кружацца здані.
І рагочуць, злоярасна выюць яны
Аб загубленым шчырым каханьні.

Як у мора ўпаду - ўскалыхнецца вада,
Распльвуцца кругамі карункі.
Пахаваю ў пучыне глыбокага дна
Тваіх вуснаў усе пацалункі.

Я русалкай зраблюся, і позьняй парой,
Як паснуць навакольныя горы,
Выплываць стану кожную ноч над вадой,
Над зацішнай затокай ў Місхоры...

ЛІВАДЗІЯ

Сьцяжынкай царскаю прайшлася па мяжы
Лівадзія - красуня ночкі зорнай.
Спытаюся Цябе, а Ты мне адкажы,
Хто надарыў Цябе красой такой чароўнай?

Дзе хвалі сінія і сонечны блакіт,
І Чайкі ўзьлёт, і веснавая прага,
І кручы векавой пагрозы шчыт,
І велічная строма Аю-Дага, -

Там разьцьвіла парою веснавой
Лівадзія усмешкай алеандра;
Ці дараўнуецца Лівадзіі красой
Свавольная іскрыстая Масандра?

1988 г.
Крым

МЫС АЙ-ТАДОР
(скала "Ветразь")

Бялее "Ветразь" адзінокі
Ля ўзьбярэжжа здалячы -
Яго ўбачыць можна зрокам
І ўдзень, і ў мораку начы.

Дзе сонца сьветлыя праменьні
Ў паўдні пякуць гарачынёй,
Там "Ветразь" белы між каменяў
Стаў нярухома над вадой.

Ён не гамоніць, не трапеча,
Ня рвецца ў блакіт нябёс -
Ён быў даўней жывы, бязьпечны,
Цяпер-жа да скалы прырос.

Агонь зямлі няўміручы
Калісьці шугануў між гор,
І нарадзіўся грознай кручай
З гарчай лавы Ай-Тадор.

І белы "Ветразь", ўвесь празрысты,
У магме хутка скамянеў.
І з тэй пары яму імглісты
Ужо ня чутны мора сьпеў.

Яго збудзіць жадаюць Чайкі
Сваёй крыклівай грамадой,
І да яго імчыцца шпаркі
Ў бялюткіх пацерках прыбой.

А мора дорыць "Ветразь" дзіўны
Сваёй блакітнаю красой,
І хвалі ўсё бягуць няспынна
Яго вітаць наперабой...

1966 г.

Крым

АДАЛАРЫ

Спрачалася неба з высокай гарой,
Са стромкай гарой Аю -Дагам,
Пашто яна ўзьнялася грознай сьцяной
Над мора блакітным прасьцягам?

Чаму бяз пашаны ўзьняла галаву
З імшыстай зялёнаю шапкай?
Ці чаек жадае прагнаць грамаду
І хмарак празрыстых ахапку?

Гара адказала:
-Да сонца сьвятла
Усё цягнецца ў сьвеце жывое.
Хоць мохам даўно парасла галава,
Ды сэрца ў грудзях маладое.

Хаця абляпілі каменні даўно
Гранітаў цяжкой абалонкай, -
Я сонца заўжды адчуваю цяпло
Праменьняў над роднай старонкай.

...Злоярасна ўспыхнула неба агнём,
Маланак узьвіліся стрэлы,
І ўдарыла неба ў гару пяруном -
Аж скалы кругом зазьвінелі.

І з грукатам, зь пенай упала скала
Ў блакітнае люстра марское,
І там, дасягнуўшы глыбокага дна,
Яна раскалолась надвое.

Як ночка свае пагубляла ўсе сны,
А неба - імглістыя чары,
Над ціхім блакітам ўзьняліся яны,
Абломкі скалы - Адалары.

Лютуюць віхры:
- Дзе падзеўся граніт?
Адкуль нам здарэньне такое?
Да сонца ўзьнімаўся адважнасьці шчыт,
А неба скрышыла надвое...

І з гэтай пары сярод зыбкай вады
На моры відаць Адалары,
І дорыць іх сонца красой заўсягды
І зь неба схіляюцца хмары...

АЛУШТА

Дарыла сонца непакой...

Гарачынёй кругом сагрэты,
Срабрысты купал мінарэта
Блішчыць пад неба сінявой.

Аднак вячорнаю парой
Тут не пачуеш голас муллы,
Дзе навакол усё паснула,
Вякамі адыйшло ў спакой.

На мейсцы велічы былой,
Ў цішы магільнай векавой
Палаца ханскага - руіны,
Яны з гадамі ўсё цямней...

Тут сьведкаю жывець адзіны
Нашчадак - ядавіты зьмей.

ЕЎПАТОРЫЯ

Па цернях і траве шырокі стэп
Нялёгка перайсьці паўднём гарачынёю
Аж да Майнацкіх тонкаствольных верб,
Дзе восень прытаілася ў лісьцях над вадою.

На досьвітку даўно сыйшоў туман,
І чутны ўжо кругом па стэпу звонкі
І пераліўны крык вясёлай перапёлк, і
І зьзяе люстрам срэбным ліман.

Пакуль пасьцэле ночка свой саван,
Прыхіліць галаву зацішнаю дрымотай, -
Сьпяшайцеся вады гаючай збан
З Майнакаў прынясьці да позьняга звароту,

Каб заўтра зноў маглі сюды прыйсці
Ды ня гублялі сьцежак у сваім жыцьці.

ВІНАГРАДНІК

Я ня ведаю, чаму
вінаграднік зашумеў павецяй,
але думаю: таму,
што яго пад ранак
збудзіў вецер.

Гэты вецер - дуралей,
да паўдня ён ў стэпу
не замоўкне.

Вінаграднік - чым далей -
ўсё стучыцца гронкамі
у вокны.

Я ня ведаю прычын,
па якіх свавольны паўдня
вецер,
пералезшы цераз тын,
устрасянуў лазовым
гнуткім вецьцем.

Вінаграднік-жа адзін
быў у садзе вельмі
ганарысты,
ані ўдзень, ні ў мораку
гадзін
ня дрыжэў сваім
узорным лісцем.

І дарэмна
Вецер-Сонцавей,
прыляцеўшы проста
ад Майнакаў,
атрасае персікі -
хутчэй,
рассыпае восеньскія
знакі.

Вінаграднік - ўсім наперакор
нясупынна гучна б'е трывогу
і шуміць, сплятаючы
ўзор,
цераз шыбы кліча
на падмогу

Вінаграднік ветру
не сябра,
жоўтай восені зусім
не паддаецца,
гронкамі сваімі,
поўнымі віна,
будзе зноў бязконца
весяліць нам
сэрца.

ДА МОРА

Ты сьнілася мне, вечна сіняе мора,
І гордыя хвалі Твае,
І рокат усьпенены ,гулкі прыбою,
І белыя Чайкі ў імгле...

Калі ўначы навісалі кашмары,
Жыцьця абрывалася ніць, -
Я марыла ў снах, як ў бязьмежным абшары
Бязкрайняе мора шуміць...

І вось да Цябе прыяджаю здалёку-
Ў зацішшы знайсці супакой,
А Ты зашумі ў вячорным паўмроку
Насустрач празрыстай вадой!

Дачку векапомнага цёмнага бору
Ўрачыстай задумай спаткай,
І рокатам буры ў сінім прасторы,
І гоманам ўсьпененых хваль.

Дык споўні-ж цяпер шматгаловыя мары,
Калі зноў стаю прад Табой:
Хай ўсьпеньяцца пенаю зыбкія хвалі
І звонка зазвоніць прыбой!

І песьню мне сьпей - непакорны і горды,
З бунтарскім парывам напеў,
Каб у скалах азваліся гучна акорды,
Ліман каб увесь закіпеў!

А я ўсе напевы красы няўміручай
Высока ўзьніму над зямлёй,
І песьні Твае непаўторных сугуччаў
Навек застануцца са мной...

РУСАЛКА

Яна сядзела пад шэрай скалою
на беразе мора
І слухала рокат і гоман прыбою,
як мора гавора.

І слухала хвалі, што с пырскамі, зь пенай
нясьліся прыбоем,
То грозна гучэлі, то ціха зьвінелі
сівым непакоем.

Русалка пяяла аб Ветразях Белых
у сонечным зьзяньні,
Яна пяяла аб стырніках сьмелых,
адплыўшых зьмярканьнем.

Яны, чаканья, з дальняга краю
прыедуць сягонья,
Калі суцішыць бурліваю хвалю
марское падонье.

А хвалі каціліся там, дзе Русалка
сядзела над морам,
Каціліся хвалі, каціліся шпарка
сівым непакоем.

Яна пяяла, а песня зьвінела,
сугучная хвалям,
Над хвалямі песня далёка ляцела
ў бязьмежныя далі.

Ўторачы песняй блакітнаму мору
Русалка пяяла,
А хваля за хваляй з блакітных прастораў
бліжэй набягала.

Каціліся хвалі і з шумам, і зь пенай,
і з гулам трывогі,
І абмывалі, і цалавалі
Русалчыны ногі...

ЧАЙКА

Па горных кручах
ды на узвышшах -
Адусюль вее
спагаднай цішай.

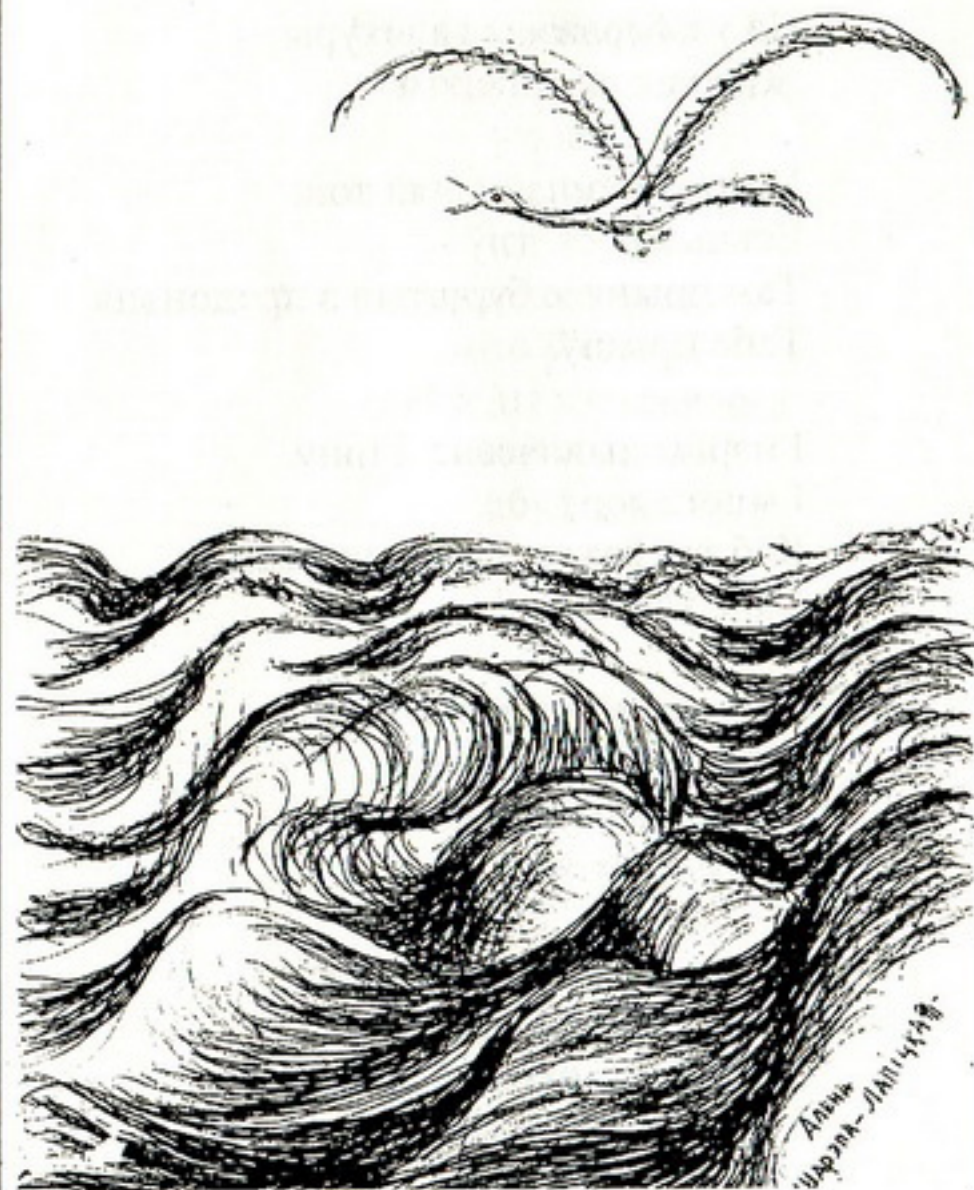
І толькі Чайка
ляціць здалёку-
Аднекуль шпарка
ў дол глыбокі.

Дзе хвалі мора
звіняць прыбоем,
І веюць ветры
злым непакоем,

Дзе ўсё бунтарска
клубіцца, б'ецца,
І да змаганья
так просіць сэрца!..

Ляцела-млела
на ўсе дарогі,
Прасіла сьмела
да перамогі.

Ляцела Чайка
ў бой кіпучы,
Каб жыла песня
няўміруча.

Калі зтуманяцца ад буры
Асеньнай дні,
На узьбярэжжы ад віхуры
Жыцця спачні.

У мора цёмнай сіняй тоні
Ёсьць многа дзіў -
Там прынясе бурштын з прадонья
Табе прыліў.

І пэрлы выплясьне, і ціну,
І многа зор,
Каб ты змог выткаць успаміну
Сабе ўзор.

Цябе-ж тут мора закалыша
Між стромкіх скал,
Каб адпачыўшы ў зацішшы,
Магутным стаў.

На узьбярэжжы будзе чуйны
І бязтрывожны сон,
А хвалі прынясуць задумны
Свой ціхі звон.

ЦЫКЛАМЕН

Я дарыла Табе
белы цьвет
прыгажэйшы -

Сьняжыстым пялёткам
імкнуўся ён, кволы,
ўзьляцець
у гару -

Ды ня знала,
што ў сэрцы,
заўсёды мяцежным,
слоў жывых
абудзіць
аніяк
не змагу...

Матыльком белакрылым
прасілася кветка,
дзе вачэй Тваіх
сініх
адбіўся
блакіт.

І, як птушка,
на волю яна так
прасілася
з клеткі,

Ды кругом напаткала
пануры
граніт.

Кожны год,
як вясной закрасуе
Цыкламен
на узышшах,
дзе крушацца
шэрасьці
скал,

Пройдзеш Ты
горнай кручай
да зломаных
камяў

Тою сьцежкай,
якою мяне
сустракаў.

Там, на ўзгор'і
красуе бялюткі
Цыкламен,
такі чысты,
якімі быць могуць
адны
пачуцьці...

Што-ж,
калі Тваё сэрца
счарсьцьвела,
як шэры той
камень, -

Я навекі магу
ад Цябе
адыйсьці...

Тонкаствольныя хвоі
гамоняць
над морам,
Зачарованай казкай
зьвініць перазвон...

Не скажу анікому
балючых
дакораў,

Утаплю ў хвалях
сініх адвечны
праклён...

ЛІСТ

Не чакай на мяне, да Цябе ня прыду -
Я на беразе сіняга мора.
Удзень і ўночы гляджу з узьбярэжжа ў ваду
І ў горад вярнуся ня скоро.

Вінаградныя лозы шумяць за вакном,
Днёў гарачых ня мучыць сьпякота.
Восень дрэмле - і хутка забудзецца сном,
Як разгубіць лістоў пазалоту.

Каля скалаў, дзе песьні сьпявае прыбой -
Вечна звонкі, салоны і сонны -
Ходзяць Музы, Эліны і Скіфы гурбой,
Адвячоркам - усюды Мадонны.

І, пакуль восень сонечнай яснай парой
Так пяшчотна ўсьміхаецца міма, -
Не сьпяшаюся ехаць спаткацца з Табой
З-пад нябёсаў паўднёвага Крыма.

Мора пеніцца, меніцца, шпарка імкне -
Адгалоскі гудзяць неспакойна...
Я чакаю ўбачыць у празрыстай імгле
Белы Ветразь з марскога прадонья...

28.IX.1966
Крым

КРАБЫ

Лавіў Валодзя з дна марскога
Рачкоў і крабаў паміж скал -
Для ненажэрнага людскога
Стала ён ежу рыхтаваў.

Рачкі і Крабы ўцякалі
З усіх сваіх шматлікіх ног,
Пад скалы шэрыя ныралі -
Дзе хто схавацца толькі мог.

Але Валодзя непахісна
Трымаў узброены свой сак,
І трыптаўся шматкарысны
Заблытаны ў петлях Рак.

Прышоўшы зь берага да хаты,
Ледзь сонца зьнізіла свой жар,
Валодзя ўсіх Крабаў стракатых
Шпурнуў у вядра кіпучы вар.

Круціліся ў крутым кіпені
Рачкі і Крабы ў вядры,
І ўсе пакрысе чырванелі,
Як барва летняе зары.

І Крабы рваліся ў мора,
І кожны зь іх успамінаў
Рачкоў малых у цёмных норах
Між ламінарыяў і скал.

На моры спаткаліся два караблі,
Сустрэча іх была кароткім імгненьнем.
Адзін зь іх адплыў да багатай чужой стараны,
Другі-ж патануў на халодных каменьях.

І гэтак-жа мы. Ледзь спаткаўшысь у жыцці,
Навекі з Табой разстаемся сягонья -
Ты, шчасны, па роўнаму пойдзеш пуці,
Мяне-ж пахавае марское прадоньне...

Частка 2

ЧАРНАМОР'Е

Казкі гаварыла Чарнамор'е,
І было ў сэрцы ўсё лягчэй
Пад успышкай веснавых сюзор'яў...

Зорнаю усмешкаю вачэй
Казкі гаварыла Чарнамор'е,
І было ў сэрцы ўсё лягчэй
Пад успышкай веснавых сюзор'яў...

ТАПІЛАСЯ СОНЦА У МОРЫ

Тапілася Сонца ў моры агністым,
У моры глыбокім, кіпучым, як лава,
Ды распляскалася так урачыста,
Каб заўтра зноў узыйсьці нечакана.

Тапілася Сонца - і плакалі хвалі
Над раззалочаным сонечным дыскам,
Што на ўлоньні сваім пахавалі,
Закалыхалі блакітнай калыскай.

Тапілася Сонца ў моры агністым,
У моры глыбокім, блакітна-зялёным.
І ракаталі чародкай празрыстай
Спалохана хвалі бялюткім прыбоем...

1966 г.
Геленджык

КАЛІ Я ВЫХОДЖУ...

Калі я выходжу на бераг марскі
Абрывамаі стромкае кручы, -
Імгненна ўспыхнуць у зьзяньні пяскі
І хвалі ўсплывуць мілагучна.

За хвалямі хвалі плывуць к берагам,
Сьпяшаюцца ў пырсках пяністых,
Ўзьнімаюцца ўвысь па крутым камянем
І гімны пяюць урачыста.

Як толькі ўбачаць мяне здалячы -
Зазвоняць прыгожа акордам.
І з раньня да самае цёмнай начы
Пад неба ўзьнімаюцца горда.

Закружацца, ўсьпеняцца ўсе навакол,
Прыплыўшы да берага блізка,
І з грукатам рынуцца к скалам на дол,
Каскадай ўзьнімаючы пырскі.

Яны разумеюць ўсе думкі мае -
Паэтку пазнаюць адразу -
Таму так за хваляю хваля імкне,
Чакаючы прагна адказу.

І хвалям насустрач я хутка іду
Між зыбкіх усплескаў узорных,
А мора калыша і пеніць ваду
Ў імгненьнях сваіх непаўторных.

Як у стыхіі дзікай - ў душы так маёй -
Заўсёды ёсць многа сугуччаў,
Яны адгукнуцца да хвалі марской
Акордамі скрыпкі пывучай.

І зь песняю скрыпкі ў блакітаў роўнядзь
Гульлівая хваля памчыцца,
І ў рокатах гнеўных усьцяж будзе гучаць
Сьпеў скрыпкі і гром навальніцаў...

Дзе поўна вяснянай міражнасьці сноў
У променах першых сьвітання,
Пяць будзе мора там песні бяз слоў
Віхурай імклівай змаганья...

НАД МОРАМ

Калі зімы загінуў час
І сьнег апошні ўжо адплакаў, -
Пашто апошні сеньня раз
Йсьці на паклон да эскулапаў?

Вясняны водар - лепшы лек,
Зь вясной ўскрасае чалавек.

Як не аджыць, калі за ймглой
Стаць Каўказ зачараваны!
Да ўзьбярэжжаў гарамой
Імкнуцца хваляў караваны.

Узьнімаючы напеў марскі,
Цалуючы вакол пяскі...

Ці правільныя ўрача
Па адрасе маім дакоры,
Што не хачу лячыць пляча
І толькі ўцякаю ў горы.

І вечна там, нібы шакал,
Бадзяюся па кручах скал?

Ці ёсьць на сьвеце ўрач такі,
Які адлечыць заговоры,
Каму на небе аблакі
Здаюцца чайкамі на моры,

Каго шчэ змалку ўраклі -
Ці ёсьць на сьвеце ўрач такі?

Каму заткала сінява
Вясны дзівосныя ўзоры,
І лес, і дол, і ўся зямля,
І кветка кожная гавора,

І навявае многа дум
На досьвітку прыбою шум...

Хто адчувае над сабой
Зямлі абуджаныя сьпевы,
Як разквітнеюць грамадой
Ў садах упрыгожаныя дрэвы,

А ўвесь ружовы абрыкос
Кругом пялёсткі ўсе разтрос...

Хто уцякае паміж скал
Крутымі сьцежкамі на ўзвышшы,
Дзе б'ецца рэчкі горнай вал
І шапацеюць кіпарысы,

Дзе зацьвітае першацвіет
І Вясна-красна на ўвесь сьвет...

Каму маячыць у туманох
На скалах бунтаўнічы Дэман,
І сьняцца ў трывожных снох
І Вілія, і шпаркі Неман, -

Як родны Край, так і Каўказ
Ўсьцяж непакояць кожны раз...

Хто адчытае заговор,
Якія выдумае лекі,
Каб так ня ўцякаць між гор
І жыць як усе на сьвеце чалавекі
У спакой днёў на ўсе вякі:

Ці ёсьць на сьвеце
Ўрач такі?..

ПАМ'ЯЦІ М.Ю.ЛЕРМАНТАВА

Паляцім з табою, мой арол,
Я тваім размахам узьнімуся,
Паляцім, пакінем нізкі дол,
Узьляцім на сьнежны шчыт Эльбруса!

Паляцім у прасторны далягляд,
Дзе Каўказ сьцяной навіс прыгожай.
Паляцім - ды вернемся назад,
На гары зялёнае падножжа.

І з палёту дальняга з арлом
З-над вяршыні сьнежнага Эльбруса-
У зацішны лермантаўскі дом
На сьвітаны раніцай вярнуся.

Бо ня маю сілы адыйсьці
Ад збуджоных цяжкіх успамінаў,
Як Паэта шлях прайшоў у жыцьці,
Як трагічнай сьмерцю ён загінуў.

Збыўся сон, пякельны жорсткі сон, -
Нібы ў сьне ў даліне Дагестана,
На зямлі ляжаў забіты Ён,
У грудзях крывёю зьзяла рана.

Вось таму цяпер пяюць вятры
Сумным гулкім сьпевам па даліне,
І мімозы гнуцца на зары
Над Яго разрытаю магілай...

Адтаго і мне няма нідзе
На зямлі спачынку, ні спакою:
Цень Яго сьлядамі ўсюды йдзе,
Сьмерць Яго стаіць перада мною.

Дзе зубцамі высяцца Бештаў,
Бачу ўсюды гордае аблічча:
Лермантаў для нас бязьсмертным стаў,
песьняю сваёй у прышласьць кліча.

ПЭРЛА

Сядзеў на ўзьбярэжжы Рыбак малады
Над хвалямі сіняга мора,
І ў тонь апусьціўшы свае невады,
Са дна многа вылавіў Зораў.

Бліскучасьці Зораў Рыбак ня любіў,
Таму бяз ніякай трывогі
Шпурнуў ён свой невад назад у ваду,
А пышныя Зоры - пад ногі.

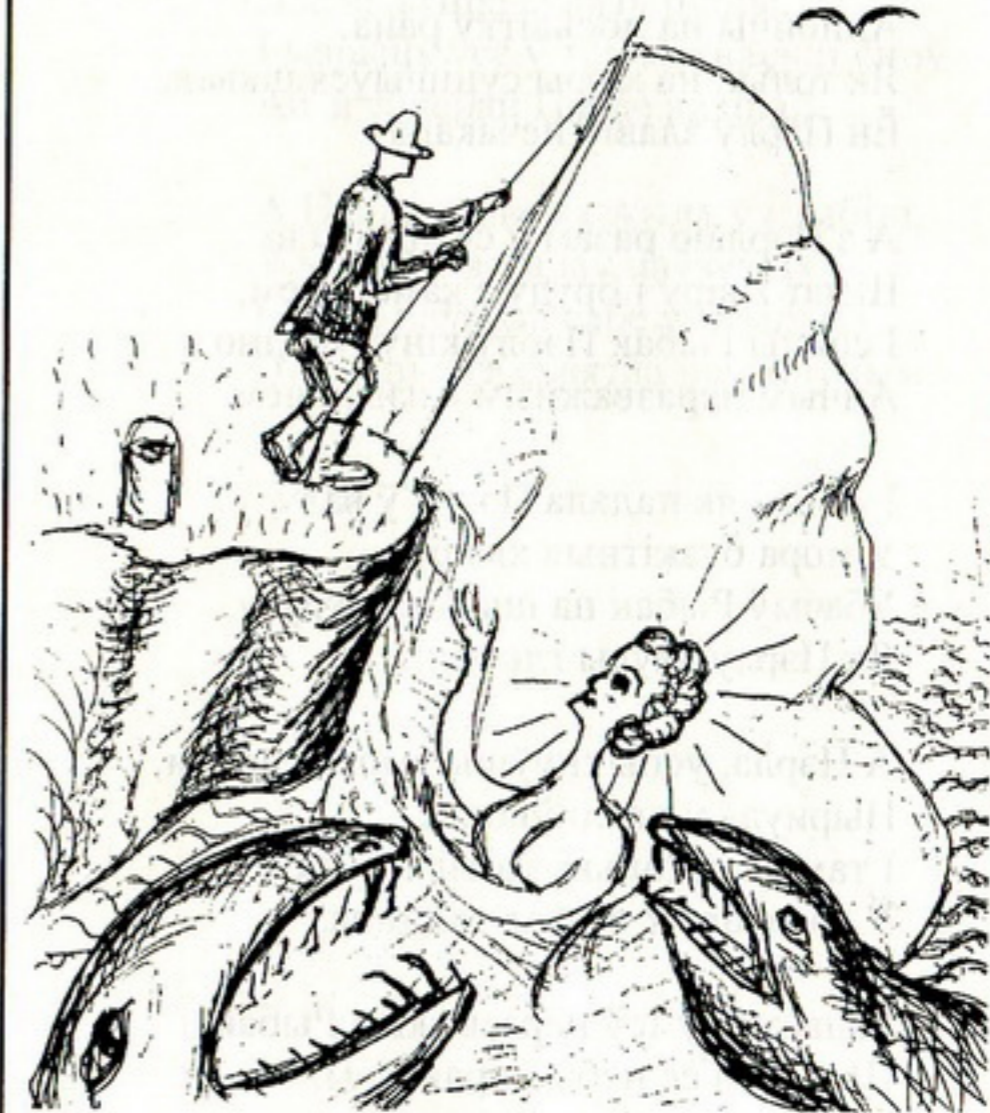
Нашто яму Зоры з халодным сьвятлом -
Нікчэмныя змрочнай гадзінай!
Ён марыў заўсёды - і ноччу, і днём -
Аб Пэрле ён марыў адзінай.

І думаў Рыбак: "Усю ноч да відна
Сядзець буду на ўзьбярэжжы
І вылаўлю Пэрлу з глыбокага дна,
З абшараў пучыны бязмежнай".

Калісьці яму стары дзед расказаў
Прыгоды мінулыя міфаў,
Таму знаў Рыбак, што ў прадоньні між скал
Знаходзяцца пэрлы між рыфаў.

Такая прыгожая Пэрла жыве
І зьзяе сьвятлом ізмурудным,
Хаця разам зь ёй на марскім цёмным дне
Шмат крабаў і гадаў паскудных.

А Пэрла сьмяецца і зьзяе красой,
І песьні пяе на ўсе лады,
Хаця там страшыдлы ў пучыне марской,
Хаця навакол яе - гады.

Ізноў закідае Рыбак невады -
Ці трапіць прыгожая Пэрла?
Трывожна ўглядаўся ў цемрадзь вады:
Акула каб часам ня зжэрла!

Шмат часу Рыбак там штодня вартаваў.
Аднойчы на досьвітку рана,
Як толькі на моры суцішыўся шквал,
Ён Пэрлу злавіў нечакана.

А з Пэрлаю разам у сетцы было
Шмат жвіру і бруду з каменнем,
І сонны Рыбак Пэрлу кінуў на дно
Адным неразважным імгненьнем.

І толькі як падала Пэрла ў ваду,
У мора блакітныя хвалі,
Убачыў Рыбак на шырокім кругу
Як Пэрлу акулы глыталі.

А Пэрла, успыхнуўшы зыркiм агнём,
Нырнула ў хвалі ўвішна
І там у бяздоньні забылася сном
Ў каралавых рыфах зацішна.

Тады зразумеў неразважны Рыбак,
Што хiба ёе небам пракляты,
І сумна схiліўшы ўніз галаву,
Пайшоў невясёлы дахаты.

Ён доўга, тужліва глядзеў на зару -
Суцішыць ня мог сваё гора,
Што Пэрлу сваю не пазнаў у жвіру
І сам утапіў яе ў моры...

І з гора таго як стаяў - скамянеў,
На моры адбылася дзіва:
Устаў скамянелы Рыбак памiж дрэў
На стромах высокіх залiва.

І гэтак стаіць ужо многа вякоў,
Дзе высяцца скалаў руiны.
І марыць усё ў трывожнасьці сноў
Аб згубленай Пэрле адзінай.

А Пэрла жыве як жыла ў глыбiні,
У моры мiж гадаў паўзучых.
І зьзяе наўкола сябе ў цямрыні
Праменьнем сьвятла няўміручым.

ГЕЛЕНДЖЫК 2

Геленджык - Белая Невеста,
Сюды вязьлі жывы тавар.
І на ўзбярэжжы было месца,
Дзе прадаваў дзяўчат гандляр.

Ад мора Чорнага піраты
Прыходзілі да стромкіх гор,
Там паланілі з роднай хаты
Красуняў адыгейскіх сёл.

І з-за лясоў густых кляновых,
Дзе родны быў абшар зямлі,
Іх чорнавокіх, стройных, кволых
Купцам на рынак валаклі.

Дзе ўзьнімаюцца прадгор'і,
Дзе ядлавец кругом парос,
Вялі там дзевак Чарнамор'я
Далінамі жаночых сьлёз.

У глыбіню пячораў цесных
Гандляр чаркесак прывадзіў -
І рынкам Белае-Невесты
Над морам Чорным стаў заліў.

І гандлявалі там дзявочай
Красой гаранак маладых,
І раскуплялі іх ахвоча
Купцы з усіх краёў чужых.

На караблі павяжуць рукі-
І павяжуць праз дзень-дзяньскі
Ў Басурманію на мукі,
У далёкай Лівіі пяскі.

Дзе гурый сон салодкі дрэмле,
У сонцы зьзяе мінарэт, -
Яны там хутка ў гарэме
Жыцьця свайго загубяць сьлед.

Як з раньня плакалі да ночы,
Да самай позьняе пары,
Як прадавалі сум дзявочы
На рынку хціва гандляры,

Як горка плакалі дзяўчаты,
Дзе столькі пралілося сьлёз, -
Аб тым гамоніць расахаты
Дуб, што на кручах дзікіх узрос.

Ён шамаціць, пагрозны, хмуры,
Як сьведка даўнасьці ліхой,
Калі зганялі ў час пануры
Дзяўчат на рынак пад гарой...

9.ІІІ.1966 г.

г.Геленджык

ЯК ЦЬВІЛІ НАД МОРАМ
АБРЫКОСЫ...

Як цьвілі над морам абрыкосы,
Белапенны пеніўся прыбой -
Ў гэты дзень зьбіраць на кветках росы
Мы пайшлі прыгожаю вясной.

Дрэвы белым цьветам зацьвіталі
І пялёсткі сыпалі, як пух,
І зарніца ў палымнянай далі
Як вянком, абвілася наўкруг...

Мы пайшлі далёка - аж да леса,
Перазваны слухаць ля крыніц,
Там спаткалі мудрага чаркеса
І сапраўдных чорных чараўніц.

Мы спыталі:
- Дзе шукаць узвышша?
- Як прайсці на шчыт высокіх гор,
Дзе пад хмарай вецер не калыша,
Дзе нам сэрца не кране дакор?

Азваліся дружна чараўніцы:
- Толькі там, дзе будзеце ўдвух,
Вам зазвоняць звонкія крыніцы
І пялёсткаў разплывецца пух.

Там усе паклоняцца вам Дрэвы,
Зашуміць наўкруг зялёны гай,
Запяюць цудоўныя напевы...
А другой крыніцы ня шукай!

Ня шукайце шчасьця на ўзвышшы,
На міражы ня губляйце час,
Дзе на ўзгор'ях векапомных - ціша,
Дзе агонь ахвярны не пагас!

Мы пайшлі пад скальныя адвесы,
Дзе вада крыштальная зьвініць,
Пакланілісь мудраму чаркесу
І парадам дзіўных чараўніц.

А яны, ўсьміхнуўшыся ціхутка,
Раптам зніклі недзе паміж скал,
Дзе прыбой дзікі ймчаўся хутка,
Ды пагрозным рэхам рагатаў...

АРМЯНКА

Над чыстай крыніцай сярэбраных вод,
Дзе хвалі зьвіняць і пяюць на ўсход,
У даліне, дзе ўстаў вышынёй Арарат,
Армянка смуглявая мела свой сад.

Пад неба ўрачыста глядзіць Арарат,
У даліне цудоўна расьце вінаград,
Там персікаў многа, духмяных ігруш
І шчасных у сонечных променях руж.

Нарэдка грыміць пяруном Арарат,
Бо Дэман вітае, што грэшніку рад,
Ён вабіць вандроўных ў пякельны палон
І горыч кідае усім і праклён.

Ледзь уночы задрэмле гара Арарат,
Зайздросны той Дэман агністы пагляд
Армянцы падорыць скрозь цемру начы,
Каб ружы яна не змагла зьберагчы.

Красуе і зьзяе гара Арарат,
Пакуль не пасыплецца хмараю град -
І зьнішчыць Армянцы ў саду ураджай-
І кветкі, і шчасьце, і казачны рай.

І толькі, ледзь у цемры засьне Арарат,
Шалёна там цешыцца Дэман. Ён рад,
Што зноў натварыў многа гора і бед.

Дакорам сумуе Армянка ўсьлед...

ДЫЯМАНТ

Дыямант халодны,
Як сэрца людзей,
Няма ў ім годных
І сьветлых надзей.

Дыямант халодны
Сьцюдзёным агнём,
Высакародны...
Іскрыцца ільдом,

Праменьнямі зьзяе
Прывабна ўсім,
Ён шчасьця ня знае,
І пустка ў ім.

Красою сьцюдзёнай
Заўсёды гарыць,
Сьлязою салонай
На сонцы блішчыць.

Бяз дыму загіне,
Як казачны дух -
Ня ўспомняць у краіне
Ні вораг, ні друг...

РУБІН

- Чырваньню чырвонаю Рубін -
Поўны ягадага соку...
Полымем палае ўспамін
• Таямніцы веснавога змроку.
- Чырваньню чырвонаю Рубін -
Сонцам раззалочаныя косы.
УГеленджыку такі быў Армянін,
Як цьвілі над морам абрыкосы.
- Чырваньню чырвонаю Рубін -
Песьнямі, легендамі апеты -
У вянку каханья - ён адзін,
Марамі чароўнымі сагрэты.
- Чырваньню чырвонаю Рубін -
Зоркаю іскрыстай самацвэта -
Прывязу Табе з чужых краін
Казкаю сардэчнага прывета.

ТАЛІСМАН

Прынясла Армянка поўным-поўны збан
Чыстае вады з крыніцы Арарата,
І яшчэ яна мне падарыла Талісман,
Звонкі золатам праўдзівага дуката.

Падарыла мне Армянка Талісман
З вочкам прыгажэйшага Сапфіра,
На шчаслівы пуць скрозь ранішні туман
Лёгкаю рукой мяне яна благаславіла.

Каб сыцяжынкай кволай праз вяршыні гор,
Дзе таяцца дрэмай сонныя міражы,
Здані цёмныя ня выпаўзалі з нор,
Ня губілі сьветлыя надзеі нашы.

З тэй пары цяпер на ўсіх крутых шляхах
Вечнасьцю гарыць прамень Сапфіра,
Да змаганья і да новых перамог
Ён мяне заўжды благаслаўляе шчыра.

12.IV.1985
Пушча-Вадзіца
г.Кіеў

ЗАЎВАГІ

да верша "Памяці М.Ю.Лермантава"

Пасья дуэлі М.Ю.Лермантава пахавалі на гарадзкіх могілках г.Пяцігорска, недалёка ад дому, дзе ён перад тым пражываў. Бабка паэта разкапала магілу і забрала цела забітага ўнука на Яго радзіму у в.Тарханы на Пензеншчыне.На месцы першага пахавання ў г.Пяцігорску знаходзіцца невялікі белы мармуровы помнік з адпаведным паясьняльным надпісам.

Да верша "Геленджык"

Геленджык - невялікі горад на беразе Чорнага мора на адлегласці 40 км на захад ад Наварасійска.

У старажытнасці тут знаходзілася невялікая адыгейская вёсачка Торык або Торы. Зацішная бухтачка ля вёскі давала зручную стаянку пірацкім караблям. Піраты йшлі ў глыбіню тэрыторыі і там рабавалі паселішчы адыгейцаў, а маладых дзяўчат забіралі ў палон і прадавалі іх на ўзьбярэжжы ля вёскі Торык.

Буйны гандаль белымі нявестамі каля вёскі Торык прычыніўся да змены назвы вёскі на Геленджык, што на адыгейскай мове азначае "Белая Нявеста". Гэтая назва захавалася да нашых днёў, таксама як і назвы ваколіц Геленджыка: "Даліны жаночых сьлёз", "Крыніцы жаночых сьлёз"...

Цяпер г.Геленджык ёсць кліматычным курортам.

СЬПІС ВЕРШАЎ ДА ЗБОРНІКА "ПАД НЕБАМ КРЫМА"

Частка 1

1. Сьпявала неба і зямля...	3
2.Гаманілі кветкі...	4
3.Ластаўкі казалі...	5
4.Заходзіць сонца...	6
5.Як сонца ў небе йграе...	7
6.Ялта...	8
7.Гурзуф...	11
8.Масандра...	14
9.Місхор...	16
10.Лівадзія...	17
11.Мыс Ай-Тадор...	18
12.Адалары...	20
13.Алушта...	22
14.Еўпаторыя...	23
15.Вінаграднік...	24
16.Да мора (Ты сьнілася мне...)	26
17.Русалка...	28
18.Чайка...	30
19.Калі зтуманяцца...	32
20.Цыкламен...	33
21.Ліст (Не чакай...)	36
22.Крабы...	37
23.На моры спаткаліся...	38

Частка 2

"Чарнамор'е"

24.Зорнаю ўсьмешкаю...	41
25.Тапілася сонца...	42
26.Калі я выходжу...	43
27.Над морам (Калі зімы...)	45
28.Памяці М.Ю.Лермантава...	48
29.Пэрла...	50
30.Геленджык...	54
31.Як цьвілі над морам абрыкосы...	56
32.Армянка...	58
33.Дыямант...	59
34.Рубін...	60
35.Талісман...	61

Алена Шарэпа-Лапіцкая

ПАД НЕБАМ КРЫМА

Кніжка выдадзена ў Менску. Самавыдавецтва.